

НЕГОДЧЕНКО В. О.,доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права
(Дніпровський гуманітарний
університет)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.23>**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА
ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ**

У статті здійснено аналіз інформаційної безпеки як об'єкту адміністративно-правової охорони.

Зазначено, що дотримання інформаційної безпеки в країні забезпечує адміністративне законодавство. Інформаційна безпека як цінність поставлена під адміністративно-правову охорону.

Визначено, що об'єкт адміністративного правопорушення слід відрізнити від об'єкта адміністративно-правової охорони. Відмінність полягає у тому, що об'єкт адміністративно-правової охорони – це цінність, поставлена під охорону адміністративного законодавства, на яку ще не здійснено протиправного посягання, а об'єкт адміністративного правопорушення – це та ж сама цінність, яка вже зазнала протиправного впливу на неї, на котру вже здійснено протиправне посягання, передбачене Кодексом України про адміністративне правопорушення.

Констатовано, що в Особливій частині розділу II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлена адміністративна відповідальність за протиправні діяння, у тому числі й ті, які спрямовані проти інформації, її носіїв, інформаційних засобів і систем. Разом з тим законодавець не виокремив в окрему главу Кодексу зазначені адміністративні правопорушення.

Зроблено висновок, що адміністративні правопорушення в інформаційній сфері характеризуються тим, що ці діяння завдають шкоду (небезпеку) інформаційним правам та свободам людини і громадянина, інформаційній інфраструктурі держави та вчиняються за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій або засобів зв'язку.

Інформаційна безпека є додатковим об'єктом адміністративно-правової охорони, оскільки норми про адміністративні правопорушення розташовані у різних главах Особливої частини розділу II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» Кодексу України про адміністративні правопорушення, що вказує на спрямованість посягань на інші цінності.

Ключові слова: інформаційна безпека, адміністративно-правові відносини, об'єкт адміністративно-правової охорони, об'єкт адміністративного правопорушення, адміністративне законодавство.

Nehodchenko V. O. Information security as an object of administrative and legal protection

The article analyzes information security as an object of administrative and legal protection.

It is indicated that compliance with information security in the country is ensured by administrative legislation. Information security as a value is placed under administrative and legal protection.

It is determined that the object of an administrative offense should be distinguished from the object of administrative legal protection. The difference is that the object of administrative legal protection is a value placed under the protection of administrative legislation, on which an unlawful encroachment has not yet been committed, and the object of an administrative offense is the same value that has already been subjected to an unlawful impact, on which an unlawful encroachment has already been committed, provided for by the Code of Ukraine on Administrative Offenses.

It has been established that the Special Part of Section II “Administrative Offense and Administrative Liability” of the Code of Ukraine on Administrative Offenses establishes administrative liability for illegal acts, including those directed against information, its carriers, information tools and systems. At the same time, the legislator did not single out the specified administrative offenses in a separate chapter of the Code.

It was concluded that administrative offenses in the information sphere are characterized by the fact that these acts cause harm (danger) to the information rights and freedoms of man and citizen, the information infrastructure of the state and are committed using information and telecommunication technologies or means of communication.

Information security is an additional object of administrative and legal protection, since the norms on administrative offenses are located in different chapters of the Special Part of Section II “Administrative Offense and Administrative Responsibility” of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, which indicates the focus of encroachments on other values.

Key words: *information security, administrative and legal relations, object of administrative and legal protection, object of administrative offense, administrative legislation.*

Вступ. Безпека належить до базових людських потреб. Дослідники констатують, що існує два основних підходу до розуміння безпеки: з одного боку, безпекою визначають стан будь-якого носія небезпеки, яке не містить загрози, можливої шкоди для середовища; з іншого – властивість безпеки приписують об’єкту, який надійно захищений від шкідливих для нього впливів. Разом з тим, в обох випадках простежується безпосередній зв’язок з такою ознакою соціальної системи, як захищеність, що представляє собою активну цілеспрямовану діяльність по підтримці суспільних відносин у певному якісному стані. Поняття «безпека» використовується до різних природних та соціальних процесів, пов’язаних з життєдіяльністю людини та суспільства та є загальною вихідною категорією, на якій базується визначення національної безпеки взагалі та окремих видів безпеки зокрема [1, с. 373].

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» національна безпека визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Загрозами національної безпеки України виступають явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо [2]. Отже, інформаційна безпека України є складовою частиною національної безпеки України, яка визначається як стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення

інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом [3].

Слід зазначити, що інформаційну безпеку України становлять три структурні елементи: 1) інформаційна безпека у сфері прав і свобод людини та громадянина; 2) інформаційно-психологічна безпека; 3) інформаційно-технічна безпека [4, с. 133].

Належний стан інформаційної безпеки в суспільстві забезпечує насамперед держава. Саме вона формує систему забезпечення інформаційної безпеки.

Адміністративне право відіграє важливу роль у процесі регулювання правовідносин, в яких об'єктом виступає саме інформаційна безпека. Як зазначив П. О. Яковлев, перспективним напрямом дослідницької діяльності є вироблення пропозицій щодо удосконалення нормативної бази адміністративно-правового регулювання протидії загрозам інформаційної безпеки України [5, с. 245].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями щодо правопорушень в інформаційній сфері займалися О. Баїк, Є. Кобко, Л. Коваленко, Г. Коваль, І. Кушнір, В. Левківська, Ю. Максименко, О. Олійник, О. Остапенко, О. Стоєцький, Т. Ткачук, П. Яковлев та ін. Але окремих досліджень щодо інформаційної безпеки як об'єкту адміністративно-правової охорони дослідниками не проводилися.

Постановка завдання. Здійснення аналізу інформаційної безпеки як об'єкту адміністративно-правової охорони.

Результати дослідження. Держава повинна постійно приділяти увагу забезпеченню безпеки суспільства та держави від будь-яких загроз. Проблема безпеки має велике значення для будь-якої людської спільноти у зв'язку з необхідністю запобігання та ліквідації загроз, здатних позбавити людей матеріальних і духовних цінностей, а в деяких випадках і життя [6, с. 9].

В контексті нашого дослідження слід зазначити, що до загроз та викликів інформаційній безпеці відносяться:

1. Глобальні виклики та загрози: збільшення кількості глобальних дезінформаційних кампаній; інформаційна політика Російської Федерації – загроза не лише для України, але й для інших демократичних держав; соціальні мережі як суб'єкти впливу в інформаційному просторі; недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій.

2. Національні виклики та загрози: інформаційний вплив Російської Федерації як держави-агресора на населення України; інформаційне домінування Російської Федерації як держави-агресора на тимчасово окупованих територіях України; обмежені можливості реагувати на дезінформаційні кампанії; несформованість системи стратегічних комунікацій; недосконалість регулювання відносин у сфері інформаційної діяльності та захисту професійної діяльності журналістів; спроби маніпуляції свідомістю громадян України щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України; доступ до інформації на місцевому рівні; недостатній рівень інформаційної культури та медіаграмотності в суспільстві для протидії маніпулятивним та інформаційним впливам [3].

Адміністративно-правові відносини з приводу захисту національних інтересів в інформаційній сфері також є важливим компонентом механізму адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Такі відносини бувають організаційні і охоронні. Організаційні відносини забезпечують внутрішні процеси організації функціонування і взаємодії суб'єктів державного управління, які реалізують компетенцію у сфері забезпечення інформаційної безпеки держави (проведення спільних заходів з виявлення і припинення атак на інформаційний суверенітет України). Своєю чергою охоронні відносини формуються у вимірі реалізації юридичної відповідальності та є інструментом захисту прав, свобод і законних інтересів особи [7, с. 77].

Дотримання інформаційної безпеки в країні забезпечує адміністративне законодавство. Інформаційна безпека як цінність поставлена під адміністративно-правову охорону.

Слід зазначити, що адміністративно-правова охорона – це інститут адміністративного права, який складається з однорідних норм адміністративного права, правовий вплив яких спрямовано на попередження правопорушень (профілактика злочинів) та відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, що здійснюються публічною адміністрацією на основі визначених засад і за допомогою адміністративного інструментарію [8, с. 156].

При цьому слід відрізнити об'єкт адміністративного правопорушення від об'єкта адміністративно-правової охорони. Відмінність полягає у тому, що об'єкт адміністративно-правової охорони – це цінність, поставлена під охорону адміністративного законодавства, на яку ще не здійснено протиправного посягання, а об'єкт адміністративного правопорушення – це та ж сама цінність, яка вже зазнала протиправного впливу на неї, на котру вже здійснено протиправне посягання, передбачене Кодексом України про адміністративне правопорушення.

В Особливій частині розділу II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлена адміністративна відповідальність за протиправні діяння, у тому числі й ті, які спрямовані проти інформації, її носіїв, інформаційних засобів і систем. Разом з тим законодавець не виокремив в окрему главу Кодексу зазначені адміністративні правопорушення.

Аналіз норм Кодексу України про адміністративні правопорушення дають підстави нам віднести до адміністративних правопорушень в інформаційній сфері такі діяння:

Глава 5. Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення: ненадання інформації для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод (ст. 41-3).

Глава 7. Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини: перекручення або приховування даних державного земельного кадастру (ст. 53-2); порушення законодавства про Державний земельний кадастр (ст. 53-6); порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів (ст. 82-1); приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними (ст. 82-3); порушення вимог законодавства у сфері хімічних джерел струму (ст. 82-7); виготовлення, збут, зберігання чи реклама заборонених знарядь добування (збирання) об'єктів тваринного або рослинного світу (ст. 85-1); порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними (ст. 88-2); відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації (ст. 91-4); порушення вимог законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 91-5); порушення вимог законодавства у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (ст. 91-6); порушення законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи (ст. 92-1).

Глава 10. Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку: порушення правил реєстрації суден (ст. 116-3); обладнання та експлуатація установок провідного мовлення без належної реєстрації або дозволу (ст. 144); порушення умов і правил, що регламентують діяльність у сфері телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України, передбачену ліцензіями, дозволами, повідомленням про початок здійснення діяльності у сфері телекомунікацій (ст. 145); порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України (ст. 146); порушення Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг (ст. 148-1); порушення порядку та умов надання послуг зв'язку в мережах загального користування (ст. 148-2); використання засобів зв'язку

з метою, що суперечить інтересам держави, з метою порушення громадського порядку та посягання на честь і гідність громадян (ст. 148-3); використання технічних засобів та обладнання, що застосовуються в мережах зв'язку загального користування, без документа про підтвердження відповідності (ст. 148-4); порушення правил про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування (ст. 148-5).

Глава 11. Адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою: порушення порядку ведення єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов (ст. 149-1).

Глава 12. Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності: приховування інформації про діяльність емітента (ст. 163-5); незаконне використання інсайдерської інформації (ст. 163-9); порушення порядку внесення змін до системи депозитарного обліку цінних паперів (ст. 163-10); порушення порядку розкриття інформації на ринках капіталу та організованих товарних ринках або у системі накопичувального пенсійного забезпечення (ст. 163-11); незаконне використання інсайдерської інформації щодо оптових енергетичних продуктів (ст. 163-19); порушення порядку подання декларації про доходи та ведення обліку доходів і витрат (ст. 164-1); порушення законодавства з фінансових питань (ст. 164-2); демонстрування і розповсюдження фільмів без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів (ст. 164-6); порушення бюджетного законодавства (ст. 164-12); порушення законодавства про закупівлі (ст. 164-14); приховування стійкої фінансової неспроможності (ст. 164-15); порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет (ст. 164-17); наведення завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет (ст. 164-18); порушення порядку надання інформації, необхідної для здійснення оцінки фіскальних ризиків, та невжиття заходів у сфері управління фіскальними ризиками (ст. 164-19); порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття (ст. 165-3); порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (ст. 165-4); порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (ст. 165-5); порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень (ст. 166-4); порушення банківського законодавства, законодавства у сфері державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг, валютного законодавства, законодавства, яке регулює переказ коштів в Україні, нормативно-правових актів Національного банку України або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку (ст. 166-5); порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ст. 166-9); порушення вимог законодавства про дозвільну систему у сфері господарської діяльності (ст. 166-10); порушення законів України та нормативно-правових актів Національного банку України щодо здійснення нагляду (оверсайту) платіжних систем та систем розрахунків (далі – платіжні системи) (ст. 166-20); ненадання аудитором інформації до Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (ст. 166-26).

Глава 13-А. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією: порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6); порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7); незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8).

Глава 14. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку: поширювання неправдивих чуток (ст. 173-1).

Глава 15. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління: порушення порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків (ст. 184-2); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 185-11); порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень (ст. 186-3); невиконання законних вимог національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (ст. 188-7); невиконання законних вимог посадових осіб органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ст. 188-31); невиконання законних вимог Вищої ради правосуддя, її органу, члена Вищої ради правосуддя або дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя (ст. 188-32); невиконання законних вимог Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів або членів цих органів щодо надання інформації (ст. 188-35); невиконання законних вимог посадових осіб національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (ст. 188-36); невиконання законних вимог посадових осіб органів ринкового нагляду та їх територіальних органів (ст. 188-37); порушення законодавства у сфері захисту персональних даних (ст. 188-39); порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію (ст. 212-5); здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем (ст. 212-6).

Глава 15-А. Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення: порушення порядку ведення Державного реєстру виборців, порядку подання відомостей про виборців до органів Державного реєстру виборців, виборчих комісій, порядку складання та подання списків виборців, списків громадян України, які мають право брати участь у референдумі, та використання таких списків (ст. 212-7); порушення права громадянина на ознайомлення з відомостями Державного реєстру виборців, зі списком виборців, списком громадян, які мають право брати участь у референдумі (ст. 212-8); порушення порядку ведення передвиборної агітації, агітації під час підготовки і проведення референдуму з використанням засобів масової інформації та порядку участі в інформаційному забезпеченні виборів (ст. 212-9); ненадання можливості оприлюднити відповідь щодо інформації, поширеної стосовно суб'єкта виборчого процесу (ст. 212-11); виготовлення або розповсюдження друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск (ст. 212-13); порушення порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами або розміщення їх у заборонених законом місцях (ст. 212-14) [9].

Висновки. Адміністративні правопорушення в інформаційній сфері характеризуються тим, що ці діяння завдають шкоду (небезпеку) інформаційним правам та свободам людини і громадянина, інформаційній інфраструктурі держави та вчиняються за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій або засобів зв'язку.

Інформаційна безпека є додатковим об'єктом адміністративно-правової охорони, оскільки норми про адміністративні правопорушення розташовані у різних главах Особливої частини розділу II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» Кодексу України про адміністративні правопорушення, що вказує на спрямованість посягань на інші цінності.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. В. Теоретичні підходи до визначення категорії «безпека». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 368–375.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.01.2025).

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 10.01.2025).
4. Олійник О. В. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 132–137.
5. Яковлев П. О. Форми адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. *Правові новели*. 2020. № 10. С. 242–247.
6. Кириченко О. В. Теоретико-методологічні засади функціонування громадської безпеки як складової національної безпеки. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 16 черв. 2023 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С. 9–12.
7. Яковлев П. О. Механізм адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. *Правові новели*. 2020. № 2 (27). С. 74–247.
8. Правоторова О. М. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 154–158. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/44.pdf (дата звернення: 23.11.2024).
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. № 8073-10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 10.01.2025).

